

วิเคราะห์การทำบุญข้าวสากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์
ของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหัดร้อยเอ็ด
An analytical study of Boon khoa Sak according to virtue principles
in Buddhist ethics of the people of Nong Yai Sub-district,
Si Somdet District, Roi Et Province

พระสุทธิพงษ์ อภิปุญโญ (จันละบุตร)

Phra Sutthipong Abhipunyo (Janlabut)

พระใบฎีกานรินทร์ สีลเตโช

Phrabaidika Narin Silatejo

สงวน หล้าโพนทัน

Sanguan Laphontan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

Email: sutthipongabhipunyo2536@gmail.com

(Received: October 28, 2022/ Revised: December 25, 2023/ Accepted: December 26, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบุญวิธีในพระพุทธศาสนาและหลักพุทธจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาการทำบุญข้าวสากของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อวิเคราะห์การทำบุญข้าวสากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ ของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน โดยใช้เครื่องมือคือการสัมภาษณ์ และการสังเกต นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

การทำบุญในพระพุทธศาสนาเป็นการทำความดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความดีหรือ กรรมดีให้แก่บุคคลผู้ทำบุญ และเพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัวออกไปจากใจ การทำบุญเป็นเหตุนำความสุขมาให้ ทำให้จิตใจให้แบ่งบานไปด้วยบุญ ทำให้จิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ ชีวิตมีแต่ความสงบสุข พบเจอแต่สิ่งดีงาม การทำบุญในพระพุทธศาสนามีหลายวิธี เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น

ชาวตำบลหนองใหญ่ได้มีการทำบุญที่เรียกว่า บุญข้าวสาก เป็นประเพณีการทำบุญที่อุทิศหรือเจาะจงถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และอุทิศส่วนกุศลให้กับสัตว์นรกหรือเปรต นิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นประจำทุกปี การทำบุญตามประเพณีดังกล่าวจะมีความสอดคล้องกับหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาในข้อว่าด้วยการให้ แต่การให้ในที่นี้เป็นการให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว

ตามหลักพุทธจริยศาสตร์เห็นว่าการทำบุญดังกล่าวมีนัยตรงกับหลักคุณธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวที คือเป็นผู้รู้อุปการะที่บุคคลทำแล้วและทำตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ว่าโดยขอบเขตแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) ต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว และ 2) ต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญประโยชน์หรือมีคุณความดีที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ส่วนรวม

คำสำคัญ: การทำบุญข้าวสาก; หลักคุณธรรม; พุทธจริยศาสตร์; ชาวตำบลหนองใหญ่

Abstract

The objectives of this research paper were : 1) to study making merit method in Buddhism and Buddhist ethics , 2) to study making Boon Khoa Sak for the people of Nong Yai Sub-district, Sri Somdet District, Roi Et Province and 3) to analyze making Boon Khoa Sak according to the moral principles in Buddhist ethics of the people of Nong Yai Sub-district, Sri Somdet District, Roi Et Province. It is qualitative field research. Data were collected from a target group of 40 people using tools such as interviews and observation. The research results were presented using descriptive analysis.

The results of research found that :

Making merit in Buddhism is doing good deeds with an objective to increase good or good deeds for the person who makes merit and to get rid of selfishness out of the mind. Making merit is the cause of happiness, makes the mind blossom with merit, makes the mind as a pure, life is peaceful, meets only good things. There are many ways to make merit in Buddhism, such as giving , observing the precepts, mental developing, etc.

The people of Nong Yai Sub-district have made merit called Boon Khao Sak, a tradition of making merit that is dedicated or specific to the deceased ancestors and dedicate the merit to the beasts of the hell being or the departed being (Peta), popularly performed on the 15th full moon day of the 10th lunar month as an annual. Making merit according to such traditions will be consistent with the principle of making merit in Buddhism on giving, but the giving here is giving to the deceased ancestors.

According to the Buddhist ethics, it can be seen that the merit making is related to the moral principle of Katannukatavedi (one who is thankful for benefits received reciprocates them). It is to know the patronage that a person has already done and to repay or satisfy them. It can be divided into two levels: 1) those who have personal merit or support and 2) those who have served or have virtues that are beneficial to the public.

Keywords: making Boon Khoa Sak; virtue principles; Buddhist ethics;
people of Nong Yai Sub-district

1. บทนำ

การทำบุญข้าวสาก กล่าวคือ การทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว เช่น การบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน เครื่องสังเวท อาหาร เสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องนุ่งห่ม ข้าว น้ำ กระจยาสารท เพื่อถวายแด่พระสงฆ์สามเณร แสดงความกตัญญูตทเวทิตา เป็นการเคารพบรรพบุรุษสามัคคีของชุมชนชาวอีสาน ด้านวิถีชีวิตชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรม และด้านสังคม ซึ่งการทำบุญข้าวสากนี้ ได้มีความสอดคล้องกับ พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส (คำเชื้อ) กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บุพเพตพลีที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานล้านนากรณีศึกษา คัมภีร์เปตพลีฉบับวัดหลวงราชสันฐาน” ว่าหลักการทำบุญบุพเพตพลีของชาวล้านนาที่ปรากฏในคัมภีร์เปตพลี ฉบับวัดหลวงราชสันฐานยังพบว่า ได้ส่งผลต่อสังคมในล้านนาหลายด้าน คือ (1) ในด้านสังคมคัมภีร์ดังกล่าวทำหน้าที่ เป็นเครื่องมือควบคุมทางสังคมโดยการยกเรื่องอบายภูมิมาแนะนำเสนอให้คนในสังคมได้รับรู้เป็นส่วนหนึ่ง ที่ช่วยส่งเสริมให้สังคมความเจริญมั่นคงสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสถาบันครอบครัวและสังคมให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันก่อให้เกิดสันติสุขกับสังคมโดยรวม ช่วยแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมได้ (2) ในส่วนของประเพณี นั้นส่งผลให้ชาวล้านนาถือเ็นประเพณีปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องแต่ครั้งโบราณ นอกจากจะเป็นการทำบุญอุทิศให้เหล่าญาติแล้ว ยังได้ถวายศาสนูปถัมภ์แด่พระภิกษุสามเณร ผู้เป็นศาสนทายาท ภาคเหนือ เรียกว่า “ตานก้วยสลาก” ภาคใต้เรียกว่า “ชิงเปรต” และภาคอีสานมีบุญข้าวสาก ที่ต่างก็ถือคติและช่วงเวลาเดียวกันในการทำบุญแล้วอุทิศส่วนบุญไปให้ญาติของตน (พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส (คำเชื้อ), 2554) และสอดคล้องกับที่ พระมหาสุพจน์ คำน้อย กล่าวไว้ในวิจัยเรื่อง “ศึกษาเกี่ยวกับคำสอนเรื่องการอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ว่าในช่วงระยะเริ่มแรกของพระพุทธศาสนา (Early Buddhism) เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ จะพบว่า การอุทิศส่วนบุญตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีจุดเริ่มจากการกระทำบุญใหญ่ครั้งแรกของชาวพุทธโดยมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ริเริ่มคาดว่าในสมัยนั้นการอุทิศส่วนบุญน่าจะยังไม่เป็นที่นิยมของชาวพุทธหากไม่ปรากฏเหตุการณ์ของเปรตที่เป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารในอดีตชาติมาแสดงตัวให้พระองค์เห็นในสภาพที่น่ากลัว พระพุทธเจ้าจึงทรงถือเอาเหตุการณ์นี้มาเป็นตัวอย่างในการแสดงหลักของการอุทิศส่วนบุญแก่พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระองค์แรก (พระมหาสุพจน์ คำน้อย, 2553)

บุญวิธี หรือวิธีการทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญทั่ว ๆ ไป หรือในวันสำคัญต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน เช่น พิธีทำบุญ ตักบาตรเทโวโรหณะคือ การทำบุญการเพื่อระลึกถึงวันคล้าย ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก ตำนานเล่าว่าในพรรษาที่ 7 แห่งการบำเพ็ญพุทธกิจพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับจำพรรษาในชั้นดาวดึงส์เทวโลก ทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดาพร้อมทั้งหมู่เทพ ณ ที่นั้นเมื่อถึงเวลาออกพรรษาในวันมหาปวารณา (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11) ได้เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์กลับคืนสู่โลกมนุษย์ ณ ประตูเมืองสังกัสสะ โดยมีเทวดาและมหาพรหมทั้งหลายแวดล้อม ลงมาส่งเสด็จ ผุ้ชนจำนวนมากมายก้ได้ไปคอยรับเสด็จ กระทำมหาบูชาเป็นการเอิกเกริกมโหฬารและพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรม มีผู้บรรลุคุณวิเศษจำนวนมากพุทธบริษัทมากมาย จึงพร้อมใจกันตักบาตรแด่พุทธองค์พร้อมด้วยพระสงฆ์ด้วยภัตตาหารซึ่งส่วนใหญ่เป็นเสบียงกรัง (อาหารแห้ง) เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือภาคอีสาน ตั้งอยู่บนที่ราบสูง ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ลักษณะสังคมส่วนใหญ่เป็นชนบท มีสภาพความเป็นอยู่เรียบง่าย มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในจารีตประเพณี ฉะนั้น ความเป็นมาของชาวอีสานจึงมีรูปแบบที่น่าศึกษา ทั้งด้านอาชีพ ด้านค่านิยม และด้านความเชื่อต่าง ๆ ที่สำคัญชาวอีสานมีขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม คือการเคารพ ฝับรรพบุรุษ ฝัแดน ฝัฟ้า โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องฝับรรพบุรุษชาวอีสานถือว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องชีวิต

เป็นอย่างมาก เพราะอีสานเป็นแผ่นดินที่อุดมไปด้วยสมบัติทางภูมิปัญญา ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในรอบหนึ่งปี จึงมีพิธีกรรมทุกเดือน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม หรือระหว่างคนกับธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ กรณีเช่น งานบุญประเพณีของชาวอีสานที่ไม่อาจประเมินค่าได้ เป็นการผสมผสานความเชื่อเดิมของบรรพบุรุษกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะยิ่งเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่มาสู่ภาคอีสาน ชาวอีสานจึงได้ผสมผสานความเชื่อเดิมเข้ากับหลักการและความเชื่อของพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืนและลงตัว ที่เห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน คือศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ถือว่า เป็นมรดกที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาวอีสาน เช่น ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ จัดเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่ และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น และมีส่วนช่วยให้ชาติดำรง ความเป็นชาติของตนอยู่ตลอดไป (ขันเตียน นามเกต, 2556)

ในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ มีบุญประเพณีหนึ่ง ที่ถือว่าเป็นบุญที่สำคัญต่อพุทธศาสนิกชน ชาวอีสานอย่างยิ่งคือ บุญเดือนสิบ จัดเป็นบุญประเพณีที่พุทธศาสนิกชนชาวอีสาน ถือว่าบุญประเพณีเดือนสิบ ลูกหลานชาวอีสานได้ทำบุญอุทิศให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว (เปตญาติ/กาลกตญาติ) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญข้าวสาก” บุญข้าวสากหรือบุญฉลากภัตนี้แต่ละท้องถิ่นทำไม่เหมือนกัน เช่น ในบางท้องถิ่นอาจจะจัดของเครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ยาตำราหลวงมาทำ เป็นห่อ ๆ นำไปถวายพระ ก่อนจะทำพิธีถวาย จะมีการจับฉลากกัน บางท้องถิ่นจะมีการทำข้าวสากหรือฉลากภัตนี้เป็นลักษณะห่อด้วยใบตองกล้วย เอาไม้กลัดหัวกลัดท้าย มีรูปลักษณะคล้าย ๆ กลีบข้าวต้ม แต่ไม่พับสันตองเหมือนการห่อข้าวต้ม แล้วเย็บติดกันเป็นชุด ๆ ภายในห่อนั้น บางห่อบรรจุหมาก พลู บุหรี่ ข้าวต้ม ข้าวสาร ปลา เนื้อ เป็นต้น ซึ่งแต่ละห่อนั้นไม่ซ้ำกัน แล้วนำไปแขวนห้อยไว้ตามต้นไม้ หรือรั้วบริเวณวัด ในตอนเช้าตึกของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เสร็จแล้ว จะมีการตีโปง กลองฆ้อง ระฆัง เป็นสัญญาณบ่าวร้องให้เปรตมารับเอา พิธีการเช่นนี้เรียกว่า แจกข้าวสาก หลังจากนั้นเป็นเรื่องของชาวบ้านที่จะเก็บคืนมา ในบางที่มีการแย่งกันเป็นที่สนุกสนาน ซึ่งตอนนี้เรียกว่า "ชิงเปรต" หรือแย่งข้าวสาก โดยมีความเชื่อท้องถิ่นที่คนเฒ่าคนแก่ได้เล่าให้ฟังว่า ผู้ใดแย่งข้าวสากจากคนเปรตมากิน จะเป็นคนที่อ้วนท้วนสมบูรณ์ปราศจากโรคหรือพยาธิต่าง ๆ ใบตองที่ห่อข้าวสากนำเอามาเก็บไว้ตามไร่นา ตากกล้า (กรมศิลปากร, 2559) ซึ่งขั้นตอนของบุญข้าวสากพอสรุปได้ ดังนี้ 1) จัดทำข้าวปลาอาหาร และเครื่องไทยธรรมต่าง ๆ ใส่ห่อ 2) นำไปวัดเพื่อถวายพระ และ 3) นำส่วนที่เหลือไปแขวนไว้ตามต้นไม้หรือรั้วบริเวณวัดบ้าง นำไปแบ่งกันกินบ้าง นำไปวางไว้หัวไร่ปลายนาบ้าง ประเพณีบุญเดือนสิบนี้ได้รับความสอดคล้องกับที่ ขนิษฐา จิตชินะกุล กล่าวไว้ในหนังสือ “คติชนวิทยา” ว่า ฮีตสิบสอง คำว่า ฮีต หมายถึง จาริตนั่นเองหากมีผู้ใดฝ่าฝืนที่เรียกว่า ผิดฮีตหรือผิดจาริต จะได้รับการตำหนิจากคนในสังคม นอกจากนี้ฮีตสิบสองยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำบุญ ซึ่งมีมูลเหตุมาจากความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาผสมผสานกับพราหมณ์ ลัทธิวิญญานหรือผี และความเชื่อเกี่ยวกับการเพาะปลูกเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ฮีตสิบสองที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันในภาคอีสาน ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญพะเหวด บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญออกพรรษาและบุญทอดกฐิน ส่วนที่ยังหลงเหลือใน บางท้องถิ่นได้แก่ บุญข้าวจี บุญบังไฟ บุญฆ่าชะ และบุญข้าวประดับดิน เป็นต้น (ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2545)

ในทางพุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) กล่าวคือ เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่ว หรือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ถึงการกระทำทุกอย่างดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดีก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/25/1/23) เช่น การคิดพูด ทำ จะดีหรือชั่ว อยู่ที่ตัวเจตนา ถ้าเจตนาดี ถือว่าเป็นดี ถ้าเจตนาชั่ว ถือว่าเป็นชั่ว ดังพระบาลี บทหนึ่งว่า “เจตนาหิ ภิกขเว

กมม วัฒามิ ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนว่า เจตนาเป็นตัวชี้กรรมคือ การกระทำ” คือเจตนาเป็นสำคัญใน ความดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547) วิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ที่ดี จึงต้องรู้ที่มาที่ไปว่าศึกษา อย่างไร จากไหนบ้าง ตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยาที่ได้กล่าวไว้ว่า จริยศาสตร์หรือจริยธรรม มาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือความบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง มรรค 8 คือ วิธีการศึกษาหรือ การปฏิบัติ ที่เป็นสายกลาง คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปให้มีความพอดี ที่เรียกว่า ปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือรวมเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า ไตรสิกขา คือ วิธีการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เกณฑ์ตัดสิน ทางจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ ครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่แสดงทุกประการ แต่มุ่งเอาความประพฤติ หรือการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ซึ่งประกอบด้วยเจตนาตั้งพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาตัวเอง ว่า เป็นกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำการกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, 2554) ดังนั้น การทำบุญ ข้าวสากอันเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น จึงจัดเป็นความดีตามหลักพุทธ จริยศาสตร์

ผู้วิจัยสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์การทำบุญข้าวกากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธ จริยศาสตร์ ของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ ในครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบุญข้าวกากในมิติทางพุทธจริยศาสตร์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบุญวิธีในพระพุทธศาสนาและหลักพุทธจริยศาสตร์
- 2.2 เพื่อศึกษาการทำบุญ (บุญวิธี) ข้าวกากของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การทำบุญข้าวกากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ ของชาวตำบล หนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใน การวิเคราะห์ข้อมูลจึง ต้อง ใช้เทคนิคในการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่มาของ ข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีการค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)

3.2 พื้นที่การวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่สำหรับกรวิจัยได้แก่ชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีเกณฑ์ในการเลือก (Criteria) อยู่ 4 ประการ คือ

- 1) ชาวตำบลหนองใหญ่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
- 2) ชาวตำบลหนองใหญ่มีความสามัคคีและรักชาติวัฒนธรรมอันดีงามในการทำบุญข้าวกาก
- 3) ชาวตำบลหนองใหญ่สืบสานประเพณีบุญเดือนสิบมาตั้งแต่บรรพบุรุษ
- 4) ชาวตำบลหนองใหญ่ ละเว้นความชั่วประพฤติแต่ความดีทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยและได้กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาโดยการมุ่งเน้นเลือกสัมภาษณ์จำนวน 40 รูป/คน ได้แก่

(1) พระสงฆ์	จำนวน 6 รูป
(2) นักวิชาการ	จำนวน 2 คน
(3) ปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน 7 คน
(4) ผู้ทำพิธีกรรม	จำนวน 5 คน
(5) ผู้นำชุมชน	จำนวน 10 คน
(6) ชาวบ้านทั่วไป	จำนวน 10 คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน 40 รูป/คน

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีเหตุผล (Reasoning) สำคัญในการเลือกอยู่ 4 ประการ คือ

- 1) พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดีและเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน
- 2) นักวิชาการ เป็นผู้ที่เคยบวชเรียนในทางพระพุทธศาสนา
- 3) ปราชญ์ชาวบ้าน
- 4) ผู้ทำพิธีกรรม

3.4 เครื่องมือการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observe) โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเกตจากการทำกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ เป็นต้น กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่วิจัย

3.5 วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นและเนื้อหาของงานวิจัยในบทที่ 1-2-3 จนครบถ้วนแล้ว เพื่อแสวงหาคำตอบในบทที่ 4 แล้วทำการวิจัยต่อไป

- 2) ได้เข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา
- 3) อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำทั้งประเด็นสำคัญและวิธีการสร้างเครื่องมือ
- 4) นำแบบสัมภาษณ์เข้าปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา
- 5) เสนอแบบสัมภาษณ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย
- 6) นำแบบสัมภาษณ์ลงสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่กำหนดแล้ว

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามที่กำหนดไว้ และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สมาคมได้เข้าไปช่วยเหลือในชุมชนในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัย มีการจดบันทึกการใช้เทปบันทึกเสียง และการบันทึกภาพนิ่ง

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ส่วน ด้วยกันประกอบด้วย (1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารงานวิจัยตำรา วิชาด้านพุทธศาสนาและตำราอื่นๆ รวมทั้งบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In – Depth interview) และ (3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาเฉพาะ (Focus Group discussion)

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) ในการนำเสนอ ข้อมูลการวิจัยจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive presentation)

3.8 การนำเสนอข้อมูล

ในการสรุปกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ผ่านการ วิเคราะห์อย่างสมบูรณ์แล้วมาทำการเขียน พรรณนาความ

4. ผลการวิจัย

4.1 บุญวิธีในพระพุทธศาสนาและหลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่า ประวัติความเป็นมา ของบุญเดือน สิบก่าเนิดและพัฒนาการความเชื่อเรื่องการบูชาผีบรรพบุรุษนั้น มีการยอมรับในระดับหนึ่งในสังคมไทย แม้ความหมายจะยังไม่ชัดเจนมากนักในบริบทของ สังคม แต่การบูชาผีบรรพบุรุษนั้นก็เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญ ให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ตลอดจนญาติพี่น้อง และเจ้ากรรม นายเวรจนกลายเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมาจนสามารถหล่อหลอมสังคม ได้เป็นอย่างดี เป็นคุณค่าทางจริยธรรม และเป็นรูปแบบวิถีชีวิตที่ ประเสริฐความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญเดือนสิบดังกล่าวนี้ เป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของชาวไทยและมี อิทธิพลกับวิถีชีวิต เพราะมีหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบุญเดือน สิบและคุณค่าด้าน จริยธรรม ที่ฝังลึกอยู่ในใจเป็นงานประเพณีที่สร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม เป็นการปลูกฝังการรู้จัก การให้ และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น อีกทั้งคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีบุญเดือน สิบสามารถปลูกฝัง บ่มเพาะและยังมีคุณค่าสำหรับเป็น แนวทางในการความประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบความ ดีงามได้ การอุทิศส่วนบุญตามหลักพุทธศาสนาตามหลักคำสอนพุทธศาสนาบุญถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการ ดำเนินชีวิตของชาวพุทธทุกคน ในแง่ความเชื่อที่ว่า บุญเป็นชื่อของความสุข น่ารัก น่าปรารถนา และสามารถ อำนวยให้การดำเนินชีวิตในการทำมาหากินราบรื่นดี เป็นต้น หากปราศจากบุญแล้วชีวิตจะขมขื่นทุกข์กับ เคราะห์ร้ายหากินไม่ขึ้น บุญดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นบุญให้ระดับโลกีย์สำหรับผู้ยังมีความยึดติดอยู่กับการแสวงหา ความสุขในโลกมนุษย์หรือเทวดา เป็นต้น นอกจากนี้ บุญก็ยังสามารถผลักดันให้ผู้ที่มีความเบื่อหน่ายในวัฏฏะให้พ้น จากความทุกข์ในวัฏฏะได้ บุญชนิดนี้พุทธศาสนา เรียกว่า โลกุตตรบุญ โดยวัตถุประสงค์ในกระทำนั้นมุ่งหวังที่จะ พ้นจากทุกข์เพียงอย่างเดียว เช่น การบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ในพระสูตรพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีการที่จะทำให้ เกิดบุญ มี 3 ทางด้วยกัน คือ 1) บุญสำเร็จด้วยทาน 2) บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล 3) บุญสำเร็จด้วยการเจริญ ภาวนา

สาระสำคัญของการทำบุญในพุทธศาสนา ก็คือพระพุทธเจ้าสอนให้รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ ประสบทุกข์ได้ยาก ทั้งที่เป็นญาติและมีโชญาติ ตามหลักสังคหวัตถุ และหลักการสงเคราะห์ญาติที่ปรากฏในมงคล สุตรโดยการสงเคราะห์ญาติในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเอาเฉพาะญาติที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ยังหมายถึงมารดาบิดา หรือญาติที่ล่วงลับไปแล้วอีกด้วย ดังนั้น การทำบุญในพุทธศาสนานอกจากผู้กระทำจะได้บุญแล้วปฏิบัติ (ผู้รับ)

ก็สามารถยังชีพได้ชั่วคราวด้วยไทยธรรมเหล่านั้น ยิ่งกว่านั้นบุญที่เกิดจากการทำทานนั้นก็สามารถอุทิศให้ญาติผู้ล่วงลับได้อีกด้วยสำหรับพุทธศาสนาเอง การอุทิศส่วนบุญ ถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญที่ชาวพุทธทุกคนควรกระทำ เพื่อเป็นการตอบสนองบุญคุณมารดาบิดาหรือญาติที่ล่วงลับไปแล้วให้ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีขึ้น การกระทำทักษิณาเพื่ออุทิศส่วนบุญนั้น ล้วนเป็นการส่งเสริมกตัญญูทวดเทวีให้แก่ลูกหลานและถือว่าการช่วยส่งเสริมคุ้มครองวิญญาณของบรรพบุรุษได้เป็นอย่างดี มิใช่เป็นการบูชาผีสงฆ์แต่ประการใด การอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับตามคติความเชื่อของชาวพุทธ ส่วนมากมักจะมีการนิมนต์พระสงฆ์ถวายภัตตาหารแล้วอุทิศส่วนบุญให้แก่คนตายนั้น มีลักษณะใกล้เคียงกับคติความเชื่อของชาวฮินดู ที่มีธรรมเนียมการกระทำทักษิณาให้แก่คนตายที่เรียกกันว่า “สารท หรือ ศราท” คือพวกเขาจะอันเชิญพวกพราหมณ์ด้วยกันมาเลี้ยง เสร็จแล้วแจกไทยธรรม ผ้าถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเว้นไม่ได้ พวกพราหมณ์เคร่งครัดในเรื่องนี้มาก เพราะไม่อยากให้บุรพบิดรของเขาหิวกระหายและเปลือยกาย

ประเพณีบุญข้าวสากเป็นเหตุของพุ่มเพ็ญจึงเป็นเพียงการมองจากเปลือกนอก โดยไม่ได้เข้าใจทั้งในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและหลักเศรษฐศาสตร์ แท้จริงแล้วพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ชาวพุทธพุ่มเพ็ญแต่อย่างใด แล้วยังสอนรู้จักแบ่งปันทรัพย์ที่ตนหามาได้และ พอประมาณในสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่ ประเพณีบางอย่างเช่น การทำบุญข้าวสากก็ไม่ได้อยู่ในลักษณะ ของการพุ่มเพ็ญ กล่าวคือทำเป็นเพียงกิจหรือสัญลักษณ์เท่านั้นเอง แต่เรา ไม่เข้าใจถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมก็คิดว่าเป็นเรื่องไร้สาระ แต่ยอมรับว่าการกระทำด้วยความเพิลิตเพลินไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทำให้โบสถ์ วิหาร หรือที่ลานวัดสกปรกจึงเป็นเรื่องไร้สาระ” หลักคำสอนในพุทธศาสนาไม่ปรากฏว่ามีการโยนข้าวบิณฑเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ ล่วงลับแต่อย่างใด มีกล่าวถึงเฉพาะเรื่องเปรตบางประเภทที่เลี้ยงชีพด้วยของสกปรก เช่น น้ำลาย มูลร เสมหะ เป็นต้น ดังนั้น การโยนข้าวบิณฑจึงเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นโดยนักปราชญ์ชาวอีสาน อาจจะมีเครื่องสังเวท จากการที่เอาเครื่องสังเวทไปเช่นไหว้บรรพบุรุษส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ได้รับอิทธิพลจากสารทใน ศาสนาพราหมณ์ เนื่องจากศาสนาพราหมณ์ได้ระบุชัดเจนว่า สารทเป็นพิธีสำคัญที่ชาวฮินดูทุกคนต้อง ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดถึงกับขาดไม่ได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พิธีสารทที่เกี่ยวกับงาน อวมงคล โดยจุดมุ่งหมายก็เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ และพิธีสารทที่เกี่ยวกับงานมงคล โดย จุดมุ่งหมายก็เพื่อประโยชน์และความสุขเจริญแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น การทำเพื่อขอลูก เป็นต้น โดยสารทในลัทธิฮินดูนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเวทบรรพบุรุษฝ่ายบิดา ผู้ล่วงลับ

4.2 การทำบุญ (บุญวิธี) ข้าวสากของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการทำบุญ (บุญเดือนสิบ) ของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ดว่า มีกำเนิดและพัฒนาการความเชื่อเรื่องการบูชาผีบรรพบุรุษนั้น มีการยอมรับในระดับหนึ่งในสังคมไทย แม้ความหมายจะยังไม่ชัดเจนมากนักในบริบทของสังคม แต่การบูชาผีบรรพบุรุษนั้นก็เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญ ให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตา ยาย ตลอดจนญาติพี่น้อง และเจ้ากรรมนายเวรจนกลายเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา จนสามารถหล่อหลอมสังคมได้เป็นอย่างดี เป็นคุณค่าทางจริยธรรม และเป็นรูปแบบวิถีชีวิต ที่ประเสริฐความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญเดือนสิบดังกล่าวนี้เป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของชาว ไทย และมีอิทธิพลกับวิถีชีวิตเพราะมีหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบุญเดือนสิบและคุณค่าด้านจริยธรรมที่ฝังลึกอยู่ในใจเป็นงานประเพณีที่สร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม เป็นการปลูกฝังการรู้จักการให้และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น อีกทั้งคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีบุญเดือนสิบสามารถปลูกฝังบ่มเพาะคุณธรรมและยังมีคุณค่าสำหรับเป็นแนวทางในการความประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบความดีงามได้ สำหรับขั้นตอนของบุญข้าวสาก พอสรุปได้ดังนี้

1) จัดทำข้าวปลาอาหาร และเครื่องไทยธรรมต่าง ๆ ใส่ห่อ 2) นำไปวัดเพื่อถวายพระ และ 3) นำส่วนที่เหลือไปแขวนไว้ตามต้นไม้หรือรั้วบริเวณวัดบ้าง นำไปแบ่งกันกินบ้าง นำไปวางไว้หัวไร่ปลายนาบ้าง

4.3 วิเคราะห์การทำบุญข้าวสากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ ของชาวตำบล หนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การทำบุญข้าวสากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ 1) ด้านศรัทธา มีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลจากมนุษยโลกให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว (เปตญาติ) ตลอดจนถึงตัวเองและครอบครัวมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง 2) ด้านศีลธรรม ทำให้มีศีลธรรม (ศีล 5) เป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ยึดศีล 5 ในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ไม่มีการเบียดเบียนชีวิตคนหรือสัตว์อื่นเป็นต้น จึงทำให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน 3) ด้านจริยธรรม ทำให้มีหลักของศีล 5 เป็นแนวทางในการประพฤติได้อย่างดีงาม ทำให้ได้ทั้ง 3 คือ ประโยชน์ในโลกนี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์ในโลกหน้า (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์อย่างสูงสุด (ปรมัตถะ) และ 4) ด้านคุณธรรม ทำให้ชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีคุณธรรมจิตใจดีงาม ตามหลักพระพุทธศาสนา (เว้นชั่ว ทำดี และทำจิตใจบริสุทธิ์) เนื่องจากมีศีลธรรมเป็นกรอบของการประพฤติที่ดีงาม และสร้างความกตัญญูกตเวทิตาธรรมที่แฝงอยู่ในประเพณีบุญข้าวสากให้เกิดมีในจิตใจของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด อันเป็นเหตุทำให้เกิดความสุข ความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขอย่างยั่งยืน

5. อภิปรายผล

5.1 บุญวิธีในพระพุทธศาสนาและหลักพุทธจริยศาสตร์ วิธีการที่จะทำให้เกิดบุญ มี 3 ทางด้วยกัน คือ 1) บุญสำเร็จด้วยทาน 2) บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ 3) บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ส่วนหลักพุทธจริยศาสตร์ หรือหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักของศีล 5 เป็นแนวทางในการประพฤติได้อย่างดีงาม ทำให้ได้ทั้ง 3 คือ ประโยชน์ในโลกนี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์ในโลกหน้า (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์อย่างสูงสุด (ปรมัตถะ) บุญวิธีในพระพุทธศาสนาและหลักพุทธจริยศาสตร์ ได้มีความสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2562) ที่กล่าวไว้ว่า บุญกิริยา 3 นี้ ท่านจัดไว้ให้เหมาะสำหรับสอน คฤหัสถ์ คือชาวบ้าน”

5.2 การทำบุญ (บุญวิธี) ข้าวสากของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลจากมนุษยโลกให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว (เปตญาติ) ตลอดจนถึงตัวเองและครอบครัวมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ซึ่งสอดคล้องกับฮีดที่ 10 ของกรมศิลปากรที่ว่า คนเฒ่าคนแก่ได้เล่าให้ฟังว่าผู้ใดแย่งข้าวสากจากคนเปรตมากิน จะเป็นคนที่อ้วนท้วนสมบูรณ์ ปราศจากโรคหรือพยาธิต่างๆ ไบตองที่ห่อข้าวสากก็นำเอามาเก็บไว้ตามไร่นาตากกล้า

5.3 วิเคราะห์การทำบุญข้าวสากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ ของชาวตำบล หนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักคุณธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ ทำให้ชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีคุณธรรมจิตใจดีงามตามหลักพระพุทธศาสนา (เว้นชั่ว ทำดี และทำจิตใจบริสุทธิ์) เนื่องจากมีศีลธรรมเป็นกรอบของการประพฤติที่ดีงาม และสร้างความกตัญญูกตเวทิตาธรรมที่แฝงอยู่ในประเพณีบุญข้าวสากให้เกิดมีในจิตใจของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด อันเป็นเหตุทำให้เกิดความสุข ความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การทำบุญข้าวสากตามหลักคุณธรรมในทางพุทธ จริยศาสตร์ของชาวตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะอยู่ 2 ประการ คือ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ประเพณีบุญข้าวสากในพุทธจริยศาสตร์ของชาวบ้านตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเพณีบุญข้าวสากในเชิงพุทธจริยศาสตร์เป็นต้นแบบแห่งการทำความดี โดยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยในการทำวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ที่เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการศึกษาค้นคว้าก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ ไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับอนาคตผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญข้าวสากนี้ที่มีความเกี่ยวข้องกับมิติเหตุผลทางด้านปรัชญาที่ต้องศึกษาหาความรู้อยู่มากมาย การทำวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีข้อจำกัดดังเช่น เรื่องขอบเขตการวิจัย ดังนั้นมีประเด็นที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึงอย่างครบถ้วนจึงขอเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป คือ

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีบุญข้าวสากที่มีอิทธิพลต่อธรรมบุญของสังคมท้องถิ่น
- 2) ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีบุญข้าวสากที่มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง

7. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. (2559). *ฮีตที่ 10 บุญข้าวสากหรือบุญข้าวสาก*. สืบค้นเมื่อ, 7 กรกฎาคม 2565, จาก www.nectec.or.th/schoolnetlibrary/webcontestwoom/cooteam/dnesobo/heeto/heeto@o.hm.

ชนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ชั้นเตียน นามเกต. (2556). การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน). *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส (คำเชื้อ). (2554). การศึกษาวิเคราะห์ปูพเพตพลีที่ปรากฏในคัมภีร์ไบลานล้านนา กรณีศึกษาคัมภีร์เปตตพลีฉบับวัดหลวงราชสันฐาน. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุพจน์ คำน้อย. (2553). ศึกษาเกี่ยวกับคำสอนเรื่องการอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีดวงพร คำหอมกุล. (2554). การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปทัฏฐกถา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย เล่มที่ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 52). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิฉิมม์.

ภาษาอังกฤษ

Fine Arts Department. (2016). *Heat number 10: Bun Khao Sak or Bun Khao Sak*. Retrieved on, 7 July 2022, from www.nectec.or.th/schoolnetlibrary/cooteam/dnesobo/heeto/heet@o.hm.

Jitchinakul K.. (2002). *Folklore*. Bangkok: Odean Store.

Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkorn rajavidyalaya Edition*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.

Mae Chi Duangporn Khamhomkul. (2011). Analytical study of Buddhist ethics in Dhammapathakatha. *Master of Buddhist Studies Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Namket K.. (2013). A study of the beliefs and traditions of the merit-making tradition of the ninth lunar month (Rice decorated with soil). *Master of Buddhist Studies Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrakru Baidika Chaloeophon Ariyawamso (Khamchuea). (2011). An analytical study of Puppet Phli appearing in the Lanna leaf scriptures. A case study of the Petta Phli scriptures, Wat Luang Ratchasanthan edition. *Master of Buddhist Studies Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Maha Suphot Khamnoi. (2010). Study on the teachings on dedicating merit in Theravada Buddhism. *Master of Buddhist Thesis*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phra Brahmakunaphon (P.A. Payutto). (2004). *Dictionary of Buddhism Glossary edition*. Bangkok: Dhamma Pitaka Education for Peace Foundation.

Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). (2019). *Buddhadhamma expanded edition volume 2*. (52nd). Bangkok: Phlitham Publishing House.